

important de la nostra història cultural, de la qual tots ens hem de sentir plenament orgullosos. L'única recança és la desaparició prematura d'un dels impulsors i directors de l'obra, el recordat company Joan Solà, que hi va dedicar tantíssimes hores de feina il·lusionada, intel·ligent i abnegada.

Albert JANÉ
Institut d'Estudis Catalans

RADATZ, Hans-Ingo (2010): *Das Mallorquinische: gesprochenes Katalanisch auf Mallorca*. Aachen: Shaker Verlag, 328 p.

Hans-Ingo Radatz és un dels molts alemanys encantats de Mallorca, illa amb la qual té una llarga relació i on ha teixit una extensa xarxa de lligams personals. Gràcies a aquesta relació i a tants de lligams ha arribat a conèixer el parlar de Mallorca quasi com si fos el seu parlar natural. Ja ho havia fet coneixedor amb unes quantes publicacions dedicades al mallorquí, les quals, però, o bé eren molt especialitzades en un tema (per exemple, *Observacions sobre el sistema pronominal del català parlat de Mallorca, 1992*; o *Das dialektale Element im Schriftkatalanischen Mallorcas aus historischer Perspektive, 2002*) o bé eren de divulgació (com *Mallorquinisch Wort für Wort, 1998*); i ara ho ha confirmat amb aquesta obra general de descripció del mallorquí.

Després d'una introducció en què planteja l'estat de la qüestió sobre el coneixement científic del mallorquí i explica la metodologia que ha emprat per a la seva investigació i descripció d'aquest parlar, dedica un primer capítol a la posició del mallorquí dins el conjunt català. A la introducció, crec que hi ha una afirmació que, precisament perquè és encara a la introducció, em pareix un poc temerària i anunciant un prejudici, per altra banda molt estès (p. 13): «Nirgendwo ist im Katalanischen die Distanz zwischen gesprochener Sprache und der katalanischen Standardvarietät größer als auf den Balearen.». És aquesta un impressió que comparteix molta de gent, fins i tot molts d'investigadors, però que encara ningú no ha provat, i pens que H.-I. Radatz se l'hauria poguda estalviar. El capítol 1 comença amb la caracterització lingüística del català dins la Romània, fent referència a la llarga controvèrsia sobre la subagrupació del català; l'autor hi manifesta que, si bé el català està situat enmig del contínuum entre llenguadocià/gascó i aragonès/castellà, en el darrer segle ha sofrit un procés fort d'iberoromanització, de manera que s'ha creat una dualitat entre la llengua literària, que tendeix a mantenir els elements gal·loromànics, i la llengua parlada popular, per a la qual molts d'aquests elements són arcaïsmes. En posa uns quants exemples, no del tot encertats globalment, a parer meu, perquè mescla fenòmens que són la culminació d'una tendència relativament antiga en català (com la substitució del verb *ser* com a auxiliar dels temps composts per *haver*: *som anats* → *hem anat*, o la invariabilitat del participi passiu: *els he vists* → *els he vist*) amb altres que són molt moderns i de clara interferència castellana (com la pèrdua dels pronoms *en* i *hi*,¹ la pèrdua del femení *dues* o l'oblit de les construccions partitives amb *de*: *Vi no queda molt en lloc de *De vi, no en queda molt*), i amb qualcun altre que és inexistent: «die Ersetzung des okzitanischen Suffix *-aire* durch *-dor* (*pescaire* → *pescador*)» (p. 16); el sufix *-aire* sempre ha estat restringit (fora de casos molt concrets) al català més septentrional i *-dor* ha estat sempre el sufix més general. Tampoc no em semblen equiparables els altres exemples: no és igual la substitució relativament moderna de *lletra* per *carta* per la influència del castellà, que la victòria de *dia* sobre *jorn* (també en gascó es diu *dia*) o de *desitjar* sobre *cobejar*. La resta del capítol 1 és una mirada històrica al català i una descripció del territorori on és parlat. Al capítol segon, escrit amb Benno Berschin, s'explica que l'estudi del mallorquí fet per Radatz s'emmarca dins un projecte de comparació sistemàtica entre llengües europees anomenades "regionals" promogut per la Universitat de Heidelberg; s'hi han estudiat les comunitats sarda, corsa, ladina, la de la Vall d'Aosta, la sòraba, la bretona, la mallorquina, la gallesa i la gaèlica irlandesa. El capítol 3 és una història resumida de la comunitat lingüística catalana,

1. Encara que a l'àrea valenciana també sigui un fenomen antic.

amb atenció especial a Mallorca, des dels orígens fins a l'actualitat, història ben presentada i sobre la qual no hi ha cap comentari especial a fer. El capítol 4 és una descripció de la situació social de la llengua catalana a la Mallorca actual en base als següents paràmetres: *grau de normativització, estatus al sistema educatiu, estatus legal, nombre de parlants, quota de transmissió intergeneracional, presència als mitjans de comunicació, presència parlada quotidiana, presència lingüística social*. Els resultats no ofereixen cap sorpresa ni cap dada rellevant respecte d'altres estudis sociolingüístics, també perquè en general té en compte les dades aportades per aquests. El capítol 5 és una curta història de la llengua escrita a Mallorca, en relació a l'ús del model literari pancatalà i a la transcendència per escrit dels trets dialectals mallorquins. Pocs retrets hi farem, perquè la història, si bé curta, reflecteix bastant bé allò que ha estat l'*scripta* mallorquina; hi trobam, però, qualche inexactitud formal, com anomenar *Ciutat de Mallorca* la capital del Regne fundat per Jaume I o, mancat de la informació més actualitzada, mantenir la *Nova art de trobar* com a obra de Francesc d'Olesa i Santmartí (1488-1550), quan ja va demostrar Albert Rossich (*Miscel·lània Joan Fuster*, III, p. 267-295; 1991) que és una obra posterior. El 6è és un interessant capítol en què l'autor lliga els canvis (socio)lingüístics experimentats a Mallorca amb els canvis socioeconòmics comportats pel pas de la Mallorca preturística, una societat inculta i tancada en ella mateixa, a la Mallorca actual, una societat encara inculta però absolutament oberta a l'exterior, on més de la meitat dels habitants no hi tenen les seves rels ancestrals. En aqueixa Mallorca preturística el "mallorquí" era considerat una parla local de baixa categoria que convivia harmònicament amb la llengua de categoria alta, la castellana. La pràctica de l'escriptura autòctona era molt minoritària i la majoria dels parlants la desconeixien i ni tan sols la necessitaven: no hi havia consciència de tenir una "llengua" pròpia, i quan amb l'Estatut d'Autonomia es va dictaminar que la catalana era aquesta "llengua pròpia" més que un sentiment general d'adhesió es va provocar un sentiment general de rebuig (amb l'ajuda entusiasta, tot s'ha de dir, dels poders franquistes encara ben actius, gens interessats que el poble mallorquí recuperés la seva llengua quasi perduda). Aquest pas precipitat de la societat homogenia preturística a l'actual societat monoturística i heterogènia on jurídicament la "llengua catalana" té una funció (baldament sigui secundària) ha tengut com a conseqüència, segons Radatz, allò que ell en diu *Dialektabbau*: la descomposició del dialecte. L'atribueix essencialment a tres factors: la convergència amb el castellà (nosaltres en diríem la castellanització), la convergència amb el català estàndard i evolucions internes del mallorquí.

El capítol 7, el més extens, és la descripció i classificació dialectològica del mallorquí, en el qual reflexiona sobre la idoneïtat de classificar-lo com un component del grup oriental, essent que moltes de les seves característiques no són compartides pels altres dialectes d'aquest grup. Allò que fa és analitzar el mallorquí a partir d'una revisió dels criteris que Joan Veny estableix com a diferencials per a separar el català occidental del català oriental, els quals Radatz redueix a 11. No entraré ara a examinar un per un tots els punts de la seva anàlisi, la qual en general es pot dir que és encertada i dóna lloc a una bona descripció del mallorquí tradicional, però sí que en senyalaré algunes dades o explicacions que em semblen discutibles o, fins i tot, errònies. Els meus retrets poden servir per a millorar-ne el profit. Hi ha, per exemple, qualche transcripció fonètica equivocada: [to'mew] (p. 154) ha de ser [to'mew]; qualche audició que em sembla irreal: *silenci* [si'lensit] (?; p. 173); qualche ús fals d'*an-a* per *a*: *no m'ho ha dit, an-a jo* (seria *a jo*) (p. 191); qualche construcció poc natural: *Què en pensa vostè, senyor Bauçà?* crec que més bé seria *Què en pensa vostè, don Bartomeu?* (per oposició a *tu, Tomeu* i a *vós, l'amo en Tomeu*) (p. 194). Es confon, per l'ús inadequat que en fan els mitjans de comunicació barcelonins, quan dóna *conèixe't* i *convenç't* com a formes pròpies de l'estàndard; la que en realitat és estàndard és la forma mallorquina: *conèixer-te* (sense desplaçament de l'accent). S'equivoca en considerar mallorquines formes com *perea*, *altea*, *bonea* i *probea* (per *peresa*, etc.), i sobretot quan hi assimila *l'allotea*, *la jovenea* (ps. 174-175), on en realitat trobam el sufix *-alla* ['a^ə] > *-ea* ['eə], com va mostrar Joan Veny (a *Es-criptura i oralitat a Mallorca*, 2003, p. 195-205). Inclou també un apartat dedicat a la sintaxi, cosa que és de lloar, vist que la sintaxi és la gran descuidada dels manuals de dialectologia en general. Els fenòmens que descriu són l'orde dels pronoms clítics, la concordança del participi, l'ús del partitiu *de*, el *que* interrogatiu, la construcció d'objecte directe, la formació del pretèrit perfet, l'estructura condicional i

l'ús dels verbs *esser* i *estar*. Globalment la descripció que en fa és encertada, però de vegades qualche exemple és irreal i, per això, també ho és la deducció que en treu. Així, no són mallorquines les construccions «no n'estava gens ni mica, de penedida» i «que en vius de bé, filla» (p. 243), que addueix com a exemples d'un tipus de *de partitiu*; són frases extretes d'obres literàries d'autors mallorquins influïts per la llengua literària no mallorquina. Quant al paràgraf dedicat als verbs *ésser* i *estar*, un tema de gran complexitat, és excessivament curt i concretat a contrastar que el mallorquí encara diu *On és en Joan?* enfront del català central acastellanat *On està el Joan?* Hi podria haver, en aquest apartat, altres particularitats sintàctiques del mallorquí, com l'ús del pronom *hi* en construccions copulatives (*no hi estic gens, (d')enamorat*) i la perífrasi *tornar + infinitiu* per a expressar repetició (*no t'ho tornaré dir!*). Són possibles altres petits retrets d'aquest tipus, però en prescindiré, perquè al cap i a la fi són petits detalls dins una descripció bastant reeixida del dialecte mallorquí. On sí crec que val la pena que hi faci algunes remarques és a l'apartat de lèxic, una llista de paraules (i variants morfològiques, com *cementeri* o *anou*) que considera típicament mallorquines i contrasta amb les corresponents qualificades d'"estàndard". Si majoritàriament la llista és acceptable, en bastants de casos és sorprenent. Ho és, per exemple, quan a *atracar-se* contraposa *apropar-se*, invenció moderna d'influència castellana pel genuí *acostar-se*; o també quan afirma que *petó* és el mot estàndard per *besada*; o quan fa un femení **blanda* de *blan*; o quan considera que el castellanisme modern, urbà i sobrer *follar* és l'estàndard del mallorquí *boixar*; o quan contraposa *calentar* a *escalfar*, perquè la forma mallorquina és *encalentr*, i *escalfar* també és usat, bé que més restringidament. *Cossigolles* és tan mallorquí com *pessigolles*, i una *cucamolla* no és un *escarabat*, ni —sobretot!— una *cucavela* no és un *cuc de llum*... N'hi ha més, d'aquests casos poc encertats, que no citaré aquí per a no cansar el lector, però que si li interessen a l'amic Hans-Ingo els hi faré arribar ben de gust.

També sorprèn que, després d'haver classificat a l'inici l'àrea catalana com a de pas entre la ibero-romànica i la gal·loromànica, a la pàgina 196 la consideri directament ibero-romànica: «Dieses Merkmal ist eine mallorquinische Innovation gegenüber der restlichen Iberoromania...» «Außerhalb der Iberomania hau auch das Okzitanische die Sonderformen nach Präposition aufgegeben...» I precisament en un cas en què el català, i més el mallorquí, coincideix amb l'occità!

Creo que un bon paràgraf que resumeix bastant bé el resultat de tota l'exposició del llibre és aquest (p. 261):

Das traditionelle Mallorquinische ist ein Dialekt, in dem sich starke ostkatalanische Züge mit weniger ausgeprägten westkatalanischen Konservatismen und genuinen eigenen Lösungen mischen; verschiedene rezente und noch ablaufende Sprachwandelprozesse geben dem urbanen Mallorquinischen demgegenüber schon deutlich klarere ostkatalanische Züge. Das Mallorquinische ist also ein Dialekt mit ausgesprochener Eigenständigkeit, der aber gerade in jüngster Vergangenheit immer stärker mit dem Zentralkatalanischen konvergiert.

Com a epíleg, el llibre inclou un igualment interessant capítol dedicat a l'espanyol en boca dels mallorquins.

Jaume CORBERA POU
Universitat de les Illes Balears

ROIG, Jaume (2010): *Spill*. Edició crítica d'Anna Isabel PEIRATS. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2 vols. (397+500 p.) + cd-rom. («Clàssics valencians»).

No fa gaire, quan ressenyava l'edició de l'*Espill* de Jaume Roig preparada per Antònia Carré, en les pàgines d'aquesta mateixa revista (Ysern, 2009: 524-529), ja esmentava l'edició crítica d'Anna Isabel Peirats com *in fieri* —si deixem de banda la seva existència com a tesi. El que llavors era un futuri-